

[Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ua-ekonomist.com/3373-strategiya-viboru.html>.

50. Shedyakov V.E. Pro strategiu i taktuku / V.E. Shedyakov [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ua-ekonomist.com/4855-pro-strategiyu-taktiku.html>.

51. Doti D. Pablititi i pablik rileyshnz / D.Doti. – M. : Filin', 1988. – 283 s.

52. Kozyrev I.A. Setetsentricheskaya vojna / I.A. Kozyrev [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.peremeny.ru/books/osminog/8396>.

53. Korotkova M.N. Informatsionnye vojny: novaya gosudarstvennaya politika v oblasti Interneta / M.N. Korotkova // VUZ. XXI vek. – 2014. – №1 (44). – S.79–86.

54. Tkachenko S.V. Informatsionnaya vojna protiv Rossii / S.V. Tkachenko. – Spb.: Piter, 2011. – 224 s.

55. Hoffman F.G. Gibridnye ugrozy: pereosmyslenie izmenyashchegosya haraktera sovremennykh konfliktov / Frank G. Hoffman // Geopolitika. – Vyp.XXI. Vojna. – 2013. – S.45–62 [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.geopolitica.ru/magazine/vypusk-xxi-2013-voyna#.U11jb9Kz168>.

56. Parag Hanna. Kak upravlyat' mirom. Vlast' v XXI veke. Komu ona budet prinadlezhat' / Hanna Parag. – M. : OOO "Izd-vo Astrel", 2012. – 320 s.

57. Shedyakov V.E. Informatsionnye vozdeistviya v periody izbiratel'nykh kampanij Ukrainy (1991–2012): strategii, tehnologii, innovatsii / V.E. Shedyakov, D.D. Popov, L.F. Gavrilova; obshch. red. P.D. Morozova. – K. : "Presa Ukrainy", 2012. – 152 s.

58. Shedyakov V.E. Cennosti kak fenomen obshchestvennogo soznaniya / V.E. Shedyakov // Teoreticheskie problem razvitoго sotsiolizma: Tez. Vsesouz. konf. Sektsiya 4. – M., 1984. – S.27–30.

59. Shedyakov V.E. Aktualizatsiya zennostno-smyslovyykh kompleksov kul'turno-tzivilizatsionnogo mira kak uslovie uspeshnogo uchastiya v strategicheskoy konkurentsii / V.E. Shedyakov // Gosudarstvo i obshchestvo v sovremennoy politike. – Voronezh: Nauchnaya kniga, 2013. – Vyp.1. – S.158–168.

60. Shedyakov V.E. CSK v atatsi ta v oboroni / V.E. Shedyakov [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ua-ekonomist.com/3835-csk-v-atac-ta-v-oboron.html>.

61. Shedyakov V.E. Socializatsiya molodezhi i molodezhnaya politika: ispol'zovanie vozmozhnostej zennostno-smyslovyykh konstrukcij dlya stimulirovaniya zhelatel'nykh povedencheskikh izmenenij / V.E. Shedyakov // Mjldzhezhnoe dvizhenie: istoricheskij opyt i problemy: Materialy Vseros. s mezhd. uchastiem nauch.-pract. konf. – Perm, 2013. – S.223–231.

62. Shedyakov V.E. Konkurentciya smysliv i protystoyannya strategii sotcial'no-informatciinykh system / V.E. Shedyakov // Cuchasni informatcijnii tehnologii u sferi bezpeki ta oborony. – 2013. – №2 (17). – S.109–114.

Shedyakov V. E., Dr. Sc. (Sociology), Ph. D. (Economics), free-lance (Ukraine, Kiev), shedyakov@mail.ru

Social level of information influence as argument in strategic competition of cultural and civilization worlds

The importance of communication for strategic competition cultural and civilizational worlds is discussed. The dependence between the stability of the social order, the results of inter-regional competition and quality polylogue inside and outside the state, and the ability to convey their beliefs, values make attractive and desirable opinion is elaborated. Particular attention is paid to the study of subjective reasons transformations, the role of elites and the middle class for the vector of the revolutionary creativity of the masses. The level of social psychological support of information impact is characterized. In providing innovative strategic management is allocated place of value and meaning complexes. The need for a partnership of state institutions, business and society in the formation and development of information infrastructure is emphasized.

Keywords: cultural and civilization worlds, information influence, strategic competition.

Шедяков В. Є., доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний дослідник (Україна, Київ), shedyakov@mail.ru

Соціальний рівень інформаційного впливу як аргумент в стратегічній конкуренції культурно-цивілізаційних світів

Розглядається значення інформаційної взаємодії для стратегічної конкуренції культурно-цивілізаційних світів. Досліджується залежність між стійкістю суспільного укладу країн, результатами міжрегіональної конкуренції і якістю полілогу всередині і поза державою, умінням донести свої переконання, зробити цінності привабливими, а думка бажаним. Особливу увагу при цьому приділяється вивченню суб'єктивних підстав трансформацій, ролі еліти і середнього класу для вектора революційної творчості мас. Характеризується соціальний рівень психологічного забезпечення інформаційного впливу. У

забезпеченні інноваційності стратегічного управління виділяється місце ціннісно-сміслових комплексів. Підкреслюється необхідність партнерства інститутів держави, суспільства та бізнесу у формуванні та розвитку інформаційної інфраструктури.

Ключові слова: культурно-цивілізаційні світи, інформаційний вплив, стратегічна конкуренція.

* * *

УДК 378:477

Яшина О. М.

Методист навчально-методичного відділу виховних технологій кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Україна, Дніпропетровськ), yashina.lena@inbox.ru

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ТА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Розкриваються концептуальні засади художньо-естетичного та морального виховання в їхній єдності та взаємозв'язку в контексті генеральних завдань та тенденцій розвитку сучасної освіти, особливо в умовах соціальних трансформацій XXI століття. Досліджено еволюцію поглядів на характер художньо-естетичних цінностей та виховання від античності до сьогодення. Визначено пріоритет гуманістичного виховання в освіті, головним завданням якої є розвиток цілісної, гармонійної особистості в єднанні художньо-естетичного та морального сприйняття світу. При цьому найбільшу цінність має особистий досвід діяльності дитини, який виступає її єдиним критерієм оцінювання життєвих подій, а також основою змін у поведінці. Гуманістична освітня парадигма наголошує на цілісності навчання та виховання, однакової важливості художньо-естетичних та моральних цінностей у процесі розвитку особистості.

Ключові слова: цінності, особистість, художньо-естетичне виховання, моральне виховання, освіта.

Цінності в житті людини мають неабияке значення, виступаючи в ролі ключових життєвих ідеалів та найголовніших мотивів її діяльності. У цьому сенсі, з одного боку, роль освіти полягає у створенні середовища для різнобічного розвитку особистості, а, з іншого боку, саме освіта є джерелом художньо-естетичних та моральних цінностей, основою загального становлення світогляду людини. Тому важливим є визначення концептуальних засад художньо-естетичного та морального виховання особистості в контексті генеральних завдань та тенденцій розвитку сучасної освіти, особливо в умовах соціальних трансформацій XXI століття.

Проблема художньо-естетичного та морального виховання у всі часи хвилювала провідних мислителів, педагогів, митців. Зокрема, особливу увагу цим питанням приділяли такі філософи Античності як Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, Марк Аврелій, філософи Середньовіччя Августин Блаженний та Фома Аквінський, мислителі Відродження (М.Макиавеллі, М.Монтень, Еразм Роттердамський), Просвітництва (Ф.Вольтер, Ж.-Ж.Руссо), Нового часу (І.Кант, Г.-В.-Ф. Гегель, Ф.Ніцше, Ф.-В.Й. Шеллінг) та інші. У XX столітті та на початку XXI ця проблема стала однією з найбільш важливих, особливо в контексті стрімких соціальних змін, становлення інформаційного суспільства, коли особливе значення набула концепція безперервної освіти у поєднанні художньо-естетичного та морально-духовного становлення та розвитку особистості. Дослідження А.Маслоу, Ж.Піаже, К.Роджерса, Дж.Дьюї, А.Камю, Р.Барта, Ж.Бодрієра та інших присвячені визначенню соціальних та виховних функцій художньо-естетичних та моральних цінностей,

характеру їхньої трансформації у сучасному суспільстві.

Метою статті є розкрити концептуальні засади художньо–естетичного та морального виховання в їхній єдності та взаємозв'язку в контексті розвитку філософії освіти.

Вже Сократ розглядає моральні та художньо–естетичні цінності як важливі регулятори поведінки людини у суспільстві та джерело її сприйняття світу. Згідно Сократу, мораль є результатом пізнання та самопізнання людини. Не сліпе поклоніння авторитетам, а власний розум покладений в основу самостановлення людини [15].

У свою чергу, Платон бачить основу ціннісних уявлень у сфері ідеального, тоді як фізична дійсність є лише віддзеркаленням, “тінню” світу Прекрасного та Духовного. Зокрема, він визначав красу як досконалість форми, що зроблена у відповідності до певного ідеального зразку. У “Законах” Платон приділяє особливу увагу моральному та художньо–естетичному вихованню як способам наближення до вищої сфери пізнання божественного. Виховання, на думку Платона, має сприяти розкриттю в особистості прихованого змісту, того потенціалу духовності й краси, що закладено в неї від народження, стимулювання найкращих проявів без спотворення вже існуючих якостей [16]. Цікавим в його творчості є також розуміння, зокрема, моральних норм як добровільного підпорядкування законам, які, у свою чергу, мають бути віддзеркаленням вищих духовних законів, що стоять над державою та людиною. Благо людини має бути прирівняне до блага держави, від чого кожний громадянин наближує кожного до примноження спільного щастя, оскільки “ціле може бути щасливим, якщо лише всі його частини відчують себе такими”, і що “мета людського співжиття не в тому, щоб жити, а в тому, щоб жити щасливо, примножуючи чесноту, красу і мудрість” [14, с. 246].

У творчості Аристотеля також можна побачити пошуки шляхів досягнення спільного блага. Так, у “Нікомаховій етиці” та “Політиці” він розглядає проблеми виховання “добропорядного громадянина”. На відміну від Платона та Сократа, Аристотель вважає, що моральні та художньо–естетичні цінності даються не від народження, а їх людина набуває у ході виховання як здобуття певних “звичок” та чеснот (звідси і розуміння етики як вчення про звички), бо “всьяке мистецтво та виховання має метою заповнити те, чого не вистачає від природи [3, с. 273]. Моральні чесноти, таким чином, мають виховуватися свідомо, тоді як звички формуються “самі по собі” в процесі соціалізації особистості. Людина, на думку Аристотеля, керується як почуттями, так і розумом. Тому моральне виховання є процесом подолання афектів та пристрастей, набуття рівноваги та розумної поведінки. Цікаво, що художньо–естетичне сприйняття розглядається Аристотелем як, переважно, чуттєве, менш значуще, ніж моральне, як складова розваги. Моральне виховання відбувається протягом всього життя людини як процес її самовиховання. Загальне бачення художньо–естетичних цінностей має для філософів Античності діалектичну природу. Так, згідно

Аристотелю, потворне є протилежністю прекрасного. Одночасно засобами мистецтва можливо потворне змінити таким чином, що воно стане позитивною художньо–естетичною цінністю і почне приносити задоволення.

Нове розуміння художньо–естетичних та моральних цінностей розкривається у стоїцизмі та епікурействі. Так, згідно Марку Аврелію, чесноти є результатом виховання, але для досягнення щастя їх недостатньо. У свою чергу, Епікур вважає найвищим благом досягнення задоволення. Саме почуття виступають головним критерієм істини, тоді як розум повністю залежить від переданих почуттями образів дійсності [1, с. 298].

У Середньовіччі основний акцент робиться на духовному самостановленні людини. Зокрема, Августин Аврелій вважає, що моральність людини починається з розуміння гріховності людської природи. Ідея спасіння як прагнення вийти за межі гріховності через любов до Бога стає основою середньовічної філософії. Аврелій Августин також вважав, що добро і прекрасне є цінностями, які існують самі по собі, оскільки мають божественну природу, тоді як зло і потворне є протилежностями добра і прекрасного, що виникли в результаті гріхопадіння людини і світу [5, с. 454].

У період Відродження суттєво змінюється підхід до питань морального та, особливо, художньо–естетичного виховання. Останньому приділяється особлива увага, оскільки людина мислиться тепер як джерело художньої творчості, в якій поєднується духовний та естетичний початки.

Розвитку художньо–естетичних та моральних цінностей особистості в межах шкільної освіти приділяли велику увагу такі мислителі як Ф.Вольтер, Ж.–Ж.Руссо, Д.Дідро, Ш.–Л. Монтеск'є, А.Маслоу, Ж.Піаже та інші. Так, Ж.–Ж.Руссо вважав правильним виховання, яке поєднує у собі три складові – виховання природою, людьми та зовнішніми обставинами. Ж.–Ж.Руссо одним із перших звернувся до внутрішнього світу дитини, визначив пріоритетність її головних потреб і бажань. Також французький мислитель є родоначальником уявлень про виховне середовище, вважаючи, що головна роль вихователя – у створенні таких виховних обставин, які б повною мірою сприяли повноцінному розвитку дитини. У книзі “Еміль, або про виховання”, він пише про важливість надання максимальної свободи особистості, завдяки чому вона навчається активно і самостійно сприймати моральні та естетичні цінності культури. Природовідповідність визначається Ж.–Ж.Руссо як найважливіший принцип виховання. Іншим важливий принципом концепції виховання філософа є свобода волі вихованця, відмова від примусу та авторитаризму [19].

Важливе значення категоріям моралі та естетичним категоріям приділяв у своїй творчості І.Кант. Так, він вважав, що слід розрізняти прекрасне та піднесене. Якщо прекрасне може міститись у предметах, що мають ідеальні форми і впливають на почуття, то піднесене сприймається лише через розум, і не обов'язково має ідеальні форми, а, навпаки, бути хаотичним і безформним. Загалом, для І.Канта важливим є розуміння загально–людських засад формування тих чи

інших цінностей, що засвоюються особистістю через культуру. Цінності мають соціальне значення тоді, коли глибоко усвідомлюються і стають мотивацією до дій. Ціннісні орієнтації не тільки відображають конкретні інтереси й потреби, а й розкривають характер розуміння людиною сенсу життя, конкретних ідеалів. І.Кант проголошує автономію моралі та сфери естетичного. Якщо для Просвітництва характерний пошук об'єктивних засад морального та естетичного, що І.Кант зосереджує свою увагу на суб'єктивних засадах сприйняття, зокрема, прекрасного. Так, згідно його уявлень, прекрасне має загальний та безпристрасний характер і пов'язане із доцільністю предмета сприйняття. Прямо пов'язуючи естетичні та моральні цінності, він вважає прекрасне "символом морально-доброто", а піднесене – об'єднанням духовного ідеалу та ідеалу краси [10].

І.Кант вважав виховання одним із найважливіших аспектів людського життя, наголошуючи, що людина може стати людиною лише через виховання [11, с. 346]. Іншим важливим надбанням І.Канта є філософія просвітництва як виходу людини із стану неповноліття, яке є сферою її особистісної відповідальності. При цьому головним засобом досягнення просвітництва є надання людині свободи "керуватися власним розумом". І.Кант робить наголос на таких аспектах освіти як дисципліна та навчання через самоусвідомлення своїх можливостей людиною, розвиток вмінь, знань та моральних якостей. Виховання, таким чином, виступає для І.Канта формою мистецтва, поступового просування людства до повноліття.

На відміну від І.Канта, Г.-В.-Ф. Гегель зосереджує увагу на взаємозв'язку моральних та естетичних цінностей із суспільними відношеннями. У "Філософії права" він наголошує на важливості самостановлення особистості через прагнення до вищих ідеалів. При цьому він формулює розуміння морального обов'язку як здатність "мати розуміння добра, зробити його своїм наміром і реалізувати у дійсності" [8, с. 289]. Моральність визначається Г.-В.-Ф.Гегелем як прояв суспільної природи людини, її "другої природи", завдяки чому людина здатна піднятися над "першою природою". Мораль є складовою розвитку об'єктивного духу від абстрактного права як свободи волі індивіда до держави як прояву всезагальної та об'єктивної свободи. При цьому добро є єдністю цих двох проявів духу. У "Феноменології духу" Г.-В.-Ф.Гегель також розкриває специфіку художньо-естетичних цінностей, визначаючи мистецтво як особливу форму "абсолютного духу" чи "абсолютної ідеї". Через мистецтво, релігію та філософію абсолютний дух пізнає самого себе, виражаючись у різних формах і через різний зміст. Тим самим Г.-В.-Ф.Гегель поєднує ці прояви людської діяльності як способів пізнання "всезагальних істин духу", також від розглядає їх як самопроявлення та самопізнання духу" [7].

Г.-В.-Ф.Гегель вважає, що людина є продуктом історії, а людська особистість є результатом культурного розвитку людської цивілізації. Саме через виховання як важливу функцію культури відбувається становлення людини як духовної істоти. Г.-В.-Ф.Гегель наголошує на діалектичності пізнання та самопізнання,

коли кожний етап розвитку особистості є запереченням попереднього, боротьбою із самим собою через постійне самовдосконалення.

Важливе значення у розкритті ролі виховання у житті людини мають дослідження гуманістичної педагогіки та психології. Зокрема, А.Маслоу стверджує, що в кожній людині закладені потенційні можливості для повноцінного зростання, а негативні властивості є результатом незадоволення потреб. Створивши модель ієрархії потреб А.Маслоу розкриває еволюцію розвитку як окремої особистості, так і людства, у цілому. До основних категорій потреб він відносить: фізіологічні потреби, потреби у надійності, соціальні потреби, потреби у самоусвідомленні своїх чеснот та повазі і, нарешті, потреби у самореалізації та самоактуалізації особистості. А.Маслоу доводить, що зі збільшенням рівня потреб збільшується і здатність до активного особистісного зростання. Самоактуалізована особистість – це така, яка повністю відкрита до знань та до життя, позитивно сприймає себе та оточуючих людей. Тому основною метою виховання якраз і є створення умов до подібної самоактуалізації особистості, сприйняття кожної дитини – в її неповторних властивостях [13].

Інший дослідник-гуманіст К.Роджерс виділяє в кожній особистості "Ідеальне Я" та "Реальне Я", "Я" як потенціал і "Я" як контроль. Важливим у процесі виховання підтримувати баланс цих "Я", досягаючи стану гармонії (конгруентності), а не конфлікту. Цілісна особистість, з точки зору К.Роджерса, це така, що прагне повністю реалізувати свої потенційні можливості, чітко уявляє характер своїх здібностей, відкрита для нового досвіду та спілкування, позитивно та толерантно налаштована до інших [18, с. 168]. Отже, головним завданням освіти з точки зору положень гуманістичної психології, є розвиток цілісної, гармонійної особистості в єднанні художньо-естетичного та морального сприйняття світу. При цьому найбільшу цінність має особистий досвід діяльності дитини, який виступає її єдиним критерієм оцінювання життєвих подій, а також основою змін у поведінці.

Одним із перших в сучасній педагогіці звернув увагу на діяльнісний компонент навчання американський філософ Дж.Дьюї, який наголошує на тому, що "освіта є не підготовкою до життя, а самим життям" [9, с. 98]. Тобто важливо організувати навчальний процес таким чином, щоб головний акцент був зроблений на індивідуальних потребах і цінностях учнів, а не на знаннях як таких. Тому в навчанні мають переважати дослідницькі завдання, стимулювання активності та соціальної кооперації.

Про важливість створення розвивального освітнього середовища як умови особистісного зростання говориться і в межах гуманної педагогіки та педагогіки співробітництва. Зокрема, один із її авторів, Ш.Амонашвілі наголошує на тому, що виховання особистості має відбуватися як процес розкриття її внутрішнього потенціалу, особистісних якостей. Основним завданням виховної діяльності є зробити дитину "добровільним соратником, співробітником, одноступнем у своєму ж вихованні, освіті, навчанні, становленні, зробити її рівноправним учасником педагогічного процесу, дбайливим і відповідальним за

цей процес, за його результати” [2, с. 47]. Це можливо досягти лише завдяки створенню позитивної взаємодії, атмосфери спільної та конструктивної діяльності.

В основі сучасного виховання на засадах принципів гуманної педагогіки покладено такі принципи як, по-перше, надання дитині ініціативи у вирішенні навчальних завдань, створення емоційно-мотиваційного навчального середовища. По-друге, розвиток у дитини механізмів саморегуляції та свободи, а також відповідальності за власні вчинки. По-третє, навчання та виховання в умовах приязні, позитивної взаємодії та кооперації. Нарешті, по-четверте, добір таких форм навчання та виховання, які б стимулювали творчість та самостійність дитини, розкривали альтернативні можливості для самоосвіти.

Сьогодні надзвичайно важливим є формування відповідних художньо-естетичних та моральних цінностей, оскільки в умовах складних та швидких трансформацій дуже проблематичним стає усвідомлення усталених поглядів на життя та своє місце у соціумі. Скоріше, сучасна молодь не налаштована на побудову будь-яких ідеалів, зосереджуючись на проживанні тут і тепер, не думаючи про можливе майбутнє [4]. Трансформуються й уявлення про прекрасне і потворне, піднесені і низьке, героїчне і буденне, трагічне і комічне у бік стирання різниці між протилежностями, зниження цінності кожного з проявів тих чи інших ціннісних уявлень. Як вказує, зокрема, Ж.Бодрійяр, “перемогла друга стадія цінності, стадія повної відносності, загальної підстановки, комбінаторики та симуляції” [6, с. 52]. Тому для освіти все складнішим стає з’ясування основних концептуальних засад художньо-естетичного та морального виховання і все більшою мірою підвищується значення гуманістичних цінностей освіти.

Відповідно до “Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах” (2004 р.), основною метою художньо-естетичного виховання у школі є формування універсальних якостей творчої особистості, розвиток художньо-образного мислення та культури почуттів. Важливим також є виховання відповідних художньо-естетичних цінностей [12], здатності особистості до активної самореалізації, потреби у духовному самовдосконаленні.

Суттєвою складовою процесу формування високої художньо-естетичної культури є розвиток критичного мислення як здатності сприймати та інтерпретувати художні твори, медійні повідомлення, висловлюючи особисте ставлення до них, аргументовано доводити та відстоювати власну думку. Це також включає вміння бачити художній твір чи соціальне явище у його багатоманітності та суперечності, розділяти авторську позицію та політичний контекст.

Основним результатом художньо-естетичного виховання є формування художньої компетентності як здатності “керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями” [12].

Співвідносність та взаємопов’язаність художньо-естетичного та духовно-морального вимірів

світосприйняття особистості розкривається також у “Програмі патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України” (2013 р.). Патріотичне виховання визначається як “процес цілеспрямованого, систематичного, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку молоді щодо формування почуття любові до Батьківщини через виховання високих громадянських, моральних, психологічних, професійних і фізичних якостей, необхідних для реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості” [17].

У цілому, аналіз тенденцій розвитку філософсько-освітніх досліджень художньо-естетичних та моральних цінностей у сфері виховної діяльності показав першоступеневість та взаємопов’язаність цих підходів протягом всієї історії людства. Особливе значення при цьому має гуманістична освітня парадигма, яка наголошує на цілісності навчання та виховання, однакової важливості художньо-естетичних та моральних цінностей у процесі розвитку особистості. Естетичні категорії завжди були своєрідним мірилом оцінки прекрасного, а моральні – оцінки духовного. Система морального та художньо-естетичного виховання утворює цілісність буття людини і виступає основою її культури.

Список використаних джерел

1. Аврелий Марк. Письмо к Геродоту. Письмо к Пифоклу. Письмо к Менекею. Главные мысли /Марк Аврелий; Перевод М.Л.Гаспарова //Тит Лукреций Кар. О природе вещей.– М., 1983. – С.292–324.
2. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике /Ш.А. Амонашвили. – М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 496 с.
3. Аристотель Политика /Аристотель; Пер. С.А.Жебелева, М.Л.Гаспарова. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2002. – 393 с.
4. Бауман З. Индивидуализированное общество /З.Бауман; пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
5. Блаженный Августин. О граде Божием /Августин Блаженный; пер. с лат. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2000. – 1296 с.
6. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть /Ж.Бодрийяр; пер. с фр. и вступ. статья С.Н.Зенкина. – М.: Добросвет, 2000. – 387 с.
7. Гегель Г.–В.–Ф. Феноменология духа /Г.–В.–Ф. Гегель; пер. с нем. – СПб.: “Наука”, 1992 – 367 с.
8. Гегель Г.–В.–Ф. Философия права/Г.–В.–Ф. Гегель; пер. с нем. – М.: Мысль, 1990.
9. Дьюи Дж. Реконструкция в философии. Проблемы человека /Д.Дьюи. – М.: Республика, 2003. – 494 с.
10. Кант И. Критика способности суждения /Иммануил Кант; Пер.нем. М.И.Левиной.–Москва: “Искусство”, 1994. – 367 с.
11. Кант И. Ответ на вопрос: Что такое Просвещение? /И.Кант; пер. с нем. //Кант И. Метафизические начала естествознания. – М.: Мысль, 1999. – С.257–968.
12. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawua.info/bdata2/ukr2571/pg-4.htm>
13. Маслоу А. Мотивация и личность /Маслоу А.; Пер. А.М. Татлыбаевой. –СПб.: Евразия, 1999.
14. Платон. Государство /Платон; пер. с древнегреч. // Платон. Филеб. Государство. Тимей. Критий. – М.: Мысль, 1999. – С.79–420.
15. Платон. Диалоги: Пер. с древнегреч. /Платон. – Харьков: Фолио, 1999. – 383с.
16. Платон. Законы /Пер. с древнегреч.; Об.ред. А.Ф.Лосева, В.Ф.Асмуса, А.А.Тахо-Годи. – М.: Изд-во “Мысль”, 1999. – 832 с.
17. Програма патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1666->
18. Роджерс К.Становление личности. Психотерапия глазами

психотерапевта /К.Роджерс. – К.: PSYLIB, 2004. – 314 с.

19. Руссо Ж.–Ж. Эмиль или О воспитании /Ж.–Ж. Руссо //Руссо Ж.–Ж. Педагогические сочинения: в 2-х тт. – М.: Педагогика, 1981. – Т.1. – С.19–432.

References

1. Avreliy Mark. Pys'mo k Herodotu. Pys'mo k Pyfoklu. Pys'mo k Menekeyu. Glavnyie mysli /Mark Avreliy; Perevod M.L. Hasparova //Tit Lukretsyu Kar. O prirode veshchey. – M., 1983. – S.292–324.

2. Amonashvili Sh.A. Razmyshleniya o gumannoy pedagogyke /Sh.A. Amonashvily. – M.: Izdatel'skiy Dom Shalvy Amonashvili, 1996. – 496 s.

3. Aristotel Politika /Aristotel; Per. S.A.Zhebeleva, M.L.Gasparova. – M.: OOO "Izd-vo AST", 2002. – 393 s.

4. Bauman Z. Individualizirovannoe obshchestvo /Z.Bauman; per. s nhl. pod red. V.L. Ynozemtseva. – M.: Lohos, 2005. – 390 s.

5. Blazhennyi Avgustin. O hrade Bozhyem /Avgustyn Blazhennyi; per. s lat. – Mn: Kharvest; M.: AST, 2000. – 1296 s.

6. Bodryar Zh. Simvolicheskiy obmen i smert' /Zh. Bodryar; per. s fr. y vstup. stat'ya S.N.Zenkina. – M.: Dobrosvet, 2000. – 387 s.

7. Gegel' H.–V.–F. Fenomenologiya dukha /H.–V.–F. Gegel'; per. s nem. – Spb.: "Nauka", 1992 – 367 s.

8. Gegel' H.–V.–F. Filosofiya prava /H.–V.–F. Gegel'; per. s nem. – M.: Mysl', 1990.

9. D'yui Dzh. Rekonstruktsiya v filosofii. Problemy cheloveka/D.D'yui. – M.: Respublika, 2003. – 494 s.

10. Kant I. Kritika sposobnosti suzhdeniya /Immanuel Kant; Per. s nem. M.Y. Levinoy. – Moskva: "Iskusstvo", 1994. – 367 s.

11. Kant I. Otvet na vopros: Chto takoe Prosveshcheniye? /I.Kant; per. s nem. //Kant I. Metafizicheskiye nachala yestestvoznaniya. – M.: Mysl', 1999. – S.257–968.

12. Kontseptsiya khudozhn'o-estetichnogo vykhovannia uchniv u zagal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://lawua.info/bdata2/ukr2571/pg-4.htm>

13. Maslou A. Motivatsiya i lichnost'/Maslou A.; Per. A.M. Tatlybaevoy. – SPb.: Evraziya, 1999.

14. Platon. Gosudarstvo /Platon; per. s drevnegrech. //Platon. Fileb. Gosudarstvo. Timey. Kritiy. – M.: Mysl', 1999. – S.79–420.

15. Platon. Dialogi: Per. s drevnegrech. /Platon. – Khar'kov: Folio, 1999. – 383 s.

16. Platon. Zakony /Per. s drevnegrech.; Ob.red. A.F.Loseva, V.F.Asmusa, A.A.Takho-Hody. – M.: Izd-vo "Mysl'", 1999. – 832 s.

17. Programa patriotichnogo vykhovannia uchniv'skoyi ta student'skoyi molodi v navchal'nykh zakladakh Ukrainy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1666>

18. Rodzhers K. Stanovleniye lichnosti. Psikhoterapiya glazami psikhoterapevta K.Rodzhers. – K.: PSYLIB, 2004. – 314 s.

19. Russo Zh.–Zh. Emil' ili o vospitanii //Russo Zh.–Zh. Pedagogicheskie sochineniya: v 2-kh tt. – M.: Pedagogika, 1981. – T.1. – S.19–432.

Yashina O.M., educational supervisor of learning and teaching educational methodology office of general education institutions management department of Dnepropetrovsk Regional Teacher Postgraduate Training Institute (Ukraine, Dnepropetrovsk), yashina.lena@inbox.ru

Conceptual bases in cultivation of artistic, aesthetic and moral values of personality: philosophical and educational aspect

Conceptual foundations of artistic, aesthetic and moral values cultivation are revealed in their unity and interconnection, as well as in the context of the general objectives and trends of modern education development, particularly in conditions of the social transformations of XXI century. The evolution of views on the nature of the artistic and aesthetic values and education from antiquity to modern times is investigated. Humanistic upbringing priority in education is defined. Its main task is the development of an integrated, harmonious personality in the unity of artistic, aesthetic and moral perception of the world. Personal activity experience of the child is, in this context, the greatest value, because it is the sole criterion for assessing life events, as well as the basis for changes in behavior. Humanistic educational paradigm highlights the integrity of education and upbringing, equal importance of artistic, aesthetic and moral values in the process of personality development.

Keywords: values, personality, artistic and aesthetic values cultivation, moral training, education.

Yashina E.N., методист учебно-методического отдела воспитательных технологий кафедры управления общеобразовательными учебными заведениями, Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Днепропетровск), yashina.lena@inbox.ru

Концептуальные основы художественно-эстетического и морального воспитания личности: философско-образовательный аспект

Раскрываются концептуальные основы художественно-эстетического и нравственного воспитания в их единстве и взаимосвязи в контексте генеральных задач и тенденций развития современного образования, особенно в условиях социальных трансформаций XXI столетия. Исследована эволюция взглядов на характер художественно-эстетических ценностей и воспитания от античности до современности. Определен приоритет гуманистического воспитания в образовании, главной задачей которого является развитие целостной, гармоничной личности в единении художественно-эстетического и нравственного воспитания мира. При этом наибольшую ценность имеет личный опыт деятельности ребенка, который выступает её единственным критерием оценки жизненных событий, а также основой изменений в поведении. Гуманистическая образовательная парадигма подчеркивает целостность обучения и воспитания, одинаковую важность художественно-эстетических и нравственных ценностей в процессе развития личности.

Ключевые слова: ценности, личность, художественно-эстетическое воспитание, нравственное воспитание, образование.

* * *

УДК 321.351.76

Отрешко В. С.

кандидат педагогических наук, доцент, докторант, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

МОРАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ

В статье исследуется моральное самоопределение личности в условиях создания современного украинского государства.

Ключевые слова: мораль, моральность, структура морали, моральные ценности.

(статья друкується мовою оригіналу)

Стремительная глобализация предопределяет превращение мира в единый организм, учитывая, что человечество формирует новую культурную среду и новую моральную парадигму. Однако глобализационные процессы приводят к нивелированию традиционных ценностей, моральных норм и нравственных идеалов. Поэтому в современном философском дискурсе сложились разные, порой противоположные взгляды на природу, специфику и роль морали в обществе. Камень преткновения лежит не только в области понимания сути морали, но и ее структуры и функций. Современные украинские философы и ученые признают, что трансформация общественной системы изменила моральное основание, что привело к потере чувства человеческой целостности, нивелированию общечеловеческого, возникновению моральных парадоксов, морального кризиса.

Мораль как один из основных способов регуляции действий и поведения личности в социуме рассматривали А. Гусейнов, Р. Апресян [1, 7], В. Гордилов [3], А. Марченко [5], С. Дрожжина, И. Ширкова [6], И. Ильин [8], Д. Гуненков [10], В. Фольварова [11], Н. Федорук [12], В. Надурак [13], В. Сухомлинский [15, 16], А. Мельниченко [17], А. Власюк [18] и многие другие.

Сейчас многие ученые обращают внимание на поиск новых форм взаимодействия государства и